

УДК 81'23+811.161.2

DOI: 10.32342/2523-4463-2021-2-22-17

Т.Є. ХРАБАН,

*кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри іноземних мов*

Військового інституту телекомунікацій та інформатизації (м. Київ)

ПСИХОАНАЛІТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

Мета статті – обґрунтувати методологічний орієнтир використання психоаналітичної інтерпретації в стратегії дослідження сучасного українського неінституційного військового дискурсу в інтернет-просторі. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові методи дослідження: аналіз, класифікація, *систематизація*, пояснення. Визначальним для дослідження українського неінституційного військового дискурсу стає використання психоаналітичної інтерпретації як наукового методу психоаналізу. У психоаналітичній інтерпретації реалізується особлива пізнавальна установка, найбільш характерними рисами якої є акцентуація смислів і допущення самодостатності переживання, або досвіду. Психоаналітична інтерпретація включає в себе два етапи – розуміння і пояснення розуміння. Розуміння передбачає здатність дослідника усвідомлювати соціально-психологічні характеристики особистості (групи) і потребує знання специфіки служби (роботи) учасників цих груп, що корелює з військовою сферою. На другому етапі – пояснення розуміння – сплановані або вчинені дії розглядаються в ракурсі причинності, тобто вони аналізуються через призму мотивації. Пояснення вважається правильним, якщо причини (стимули), зазначені в поясненні, не тільки існували, але ще й були продуктивними. Причому пояснення розуміння являє собою не просто формальний (механічний) процес пошуку мотивації, а й включає в себе оцінку. Можлива презентація в інтернет-комунікації українського неінституційного військового дискурсу у вигляді оповідань, які характеризуються експресивністю композиції, наявністю описів, роздумів, відступів, а також у вигляді військово-поетичної творчості учасників операції Об'єднаних сил, потребує звернення до певного комплексу психоаналітичних літературознавчих розвідок методологічного характеру. У такому випадку психоаналіз акцентує увагу на закладеній у тексті символіці несвідомого, універсальних смислах і психологічних механізмах, які є важливим матеріалом для аналізу сукупності похідних психологічних змістів. Утворившись за рахунок поєднання різних видів дискурсів, сучасний український неінституційний військовий дискурс потребує для свого аналізу особливого методологічного інструментарію, від правильного вибору якого значною мірою залежить успіх у реалізації поставленого завдання дослідження. Акцент на психологічних особливостях мовця, тобто включення до аналізу мовної особистості факторів широкого діапазону – психологічних, ментальних, прагматичних тощо потребує використання в стратегії дослідження психоаналітичної інтерпретації як наукового методу психоаналізу.

Ключові слова: психоаналіз, неінституційний військовий дискурс, інтернет-комунікація.

Цель статьи – обосновать методологический ориентир использования психоаналитической интерпретации в стратегии исследования современного украинского неинституционального военного дискурса в интернет-пространстве. Для достижения поставленной цели в работе использовались общенаучные методы исследования: анализ, классификация, систематизация, объяснение. Определяющим для исследования украинского неинституционального военного дискурса становится использование психоаналитической интерпретации как научного метода психоанализа. В психоаналитической интерпретации реализуется особая познавательная установка, наиболее характерными чертами которой являются акцентуация смыслов и допущение самодостаточности переживания или опыта. Психоаналитическая интерпретация включает два этапа – понимание и объяснение понимания. Понимание предполагает способность исследователя осознавать социально-психологиче-

ские характеристики личности (группы) и требует знания специфики службы (работы) участников этих групп, которая коррелирует с военной сферой. На втором этапе – объяснение понимания – спланированные или совершенные действия рассматриваются в ракурсе причинности, то есть они анализируются через призму мотивации. Объяснение считается правильным, если причины (стимулы), указанные в объяснении, не только существовали, но и были продуктивными. Причем объяснение понимания представляет собой не просто формальный (механический) процесс поиска мотивации, но и включает в себя оценку. Возможная презентация в интернет-коммуникации украинского неинституционального военного дискурса в виде рассказов, которые характеризуются экспрессивностью композиции, наличием описаний, размышлений, отступлений, а также в виде военно-поэтического творчества участников операции Объединенных сил, требует обращения к определенному комплексу психоаналитических литературоведческих исследований методологического характера. В таком случае психоанализ акцентирует внимание на заложенной в тексте символике бессознательного, универсальных смыслах и психологических механизмах, которые являются важным материалом для анализа совокупности производных психологических смыслов. Образовавшись за счет сочетания различных видов дискурсов, современный украинский неинституциональный военный дискурс требует для своего анализа особого методологического инструментария, от правильного выбора которого в значительной степени зависит успех реализации поставленной задачи исследования. Акцент на психологических особенностях говорящего, то есть включение в анализ языковой личности факторов широкого диапазона – психологических, ментальных, прагматических и т. д. требует использования в стратегии исследования психоаналитической интерпретации как научного метода психоанализа.

Ключевые слова: психоанализ, неинституциональный военный дискурс, интернет-коммуникация.

Постановка проблеми. У зв'язку з дослідженням психолінгвістикою широкого діапазону мовленнєвої діяльності і мовної поведінки людини, вона вторгається в інші, прикордонні сфери, такі як когнітивна психологія, психологія пам'яті, соціолінгвістика, нейрофізіологія, клінічна психологія тощо. Співвідношення об'єкта, предмета і методів у психолінгвістиці дозволяє віднести її до комплексних наук – «об'єкт цього наукового знання співвідноситься з об'єктом лінгвістики, а предмет і методологія співвідносяться з психологією, тому що психолінгвістика спрямована на вивчення появи, функціонування та загальної структури психічного відображення реальності» [Хороших, 2018]. Особливий інтерес для дослідження у сфері психолінгвістики становить неінституційний військовий дискурс як «особливий вид організації військового дискурсу, що містить емоційно-оцінну, розмовно-побутову інтерпретацію військових подій, реалій і осіб, і який характеризується активною суб'єктивної комунікативної інтеракцією» [Уланов, 2014]. В інтернет-комунікації дискурсивні засади неінституційного військового дискурсу інтегрувалися з експресивністю, виразністю онлайн-дискурсу. Утворившись за рахунок поєднання різних видів дискурсів, неінституційний військовий дискурс набув в інтернет-комунікації цілісну форму з особливими характеристиками, що вказує на його відмінність від інших типів дискурсу [Т. Khraban, I. Khraban, 2019]. Оскільки «дискурс дає можливість підключати до аналізу мовної особистості фактори широкого діапазону: ментальні, психологічні, прагматичні та інші» [Шаховский, 1998], а також з огляду на поширення українського неінституційного військового дискурсу в інтернет-просторі, актуальності набуває залучення до його аналізу методів суміжних дисциплін – дослідження військового дискурсу стає міждисциплінарним, причому міждисциплінарні дослідження не становлять гомогенну суміш різнопланових і різнорівневих знань, а взаємно доповнюють один одного. У цьому контексті можна говорити про екстраполяцію в процедуру дослідження неінституційного військового дискурсу методу психоаналітичної інтерпретації як певного «case study», коли концептуальні та методологічні напрацювання у сфері психоаналітичних досліджень, доповнюючи вже існуючі, являють собою зразок ситуаційних досліджень в галузі соціально-гуманітарних наук [Доброродний, 2009, с. 153]. У психоаналітичній інтерпретації реалізується особлива пізнавальна установка, найбільш характерними рисами якої є акцентуація смислів і допущення самодостатності переживання, або досвіду. Незважаючи на те, що за своєю «стилістикою мислення» психоаналітична інтерпретація близька феноменологічному і герменевтичному підходам, у ній пропонуються оригінальні прийоми роботи зі смислами, які дозволяють засобами символічної мови осмислити структуру і динаміку глибинних шарів переживання і «тим самим підійти до опису

того в психіці, що є недоступним для класичної об'єктивістської методології» [Бусыгина, 2012, с. 80]. Таким чином, актуальність статті підтверджується необхідністю пошуку більш результативних методів дослідження неінституційного військового дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Емпіричний потенціал психоаналізу все частіше залучається в процедуру дослідження лінгвістики, яка на різних теоретичних і методологічних рівнях прагне комбінувати власне лінгвістичні й екстралінгвістичні методи дослідження, що створює умови для розмивання межі між ними. Включення психоаналізу в контекст інтегральних досліджень поставило перед лінгвістами завдання вивчення методологічних особливостей психоаналізу як дослідницької стратегії. Для підготовки цієї статті значущими є наукові праці В. Денисова [Денисов, 2016] (охарактеризовано витоки формування і розвитку основних ідей і психоаналітичної термінології; розглянуто інтелектуально-психологічний контекст термінології); В. Литвинського [Литвинский, 2014], Н. Бусигіної [Бусыгина, 2012] (проаналізовано методологічні особливості психоаналітичної інтерпретації як дослідницької стратегії). Можлива презентація в інтернет-комунікації українського неінституційного військового дискурсу у вигляді оповідань, які характеризуються експресивністю композиції, наявністю описів, роздумів, відступів, а також у вигляді військово-поетичної творчості учасників операції Об'єднаних сил, потребує звернення до певного комплексу психоаналітичних літературознавчих розвідок методологічного характеру. В такому випадку психоаналіз акцентує увагу на закладеній у тексті символіці несвідомого, універсальних смислах і психологічних механізмах, які є важливим матеріалом для аналізу сукупності похідних психологічних змістів. Застосування методологічних інновацій у руслі психоаналітичного підходу для вирішення конкретних завдань у літературознавстві та критиці знайшло своє відображення в працях С. Натяжко [Натяжко, 2015] (здійснено спробу аналізу ефективності психоаналітичної методології в літературознавстві); І. Іглицької [Иглицкая, 2016] (охарактеризовано метод аналізу художнього твору з точки зору психоаналітичної теорії сновидінь Фрейда); А. Печарського [Печарский, 2008] (описано генезис, проблематику, нові перспективи методики психоаналітичної літературної інтерпретації в Україні); Б. Паріс [Paris, 2017] (розглянуто питання психологізму і його форм прояву в літературі взагалі, і в творчості окремо взятих письменників); Х. Баклі [Buckley, 2015], А. Контарелло [Contarello, 2008], Г. де Джорджіо [Giorgio, 2018], Н. Хедаризаде [Heidarizadeh, 2015], Е. Шпіц [Spitz, 2017] (доведено, що психологія може отримувати корисну інформацію з аналізу літературних текстів, а також давати нові способи вивчення самих текстів) тощо. У цій статті вперше зроблено спробу обґрунтувати необхідність залучення емпіричного потенціалу психоаналізу для дослідження українського неінституційного військового дискурсу в інтернет-просторі. Наукова цінність статті полягає в уточненні методологічних орієнтирів психолінгвістики як засобу пізнання мовної свідомості в лінгвокультурному, етнолінгвістичному, гендерному та інших напрямках.

Мета статті – обґрунтувати методологічний орієнтир використання психоаналітичної інтерпретації в стратегії дослідження сучасного українського неінституційного військового дискурсу в інтернет-просторі.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використовувалися загальнонаукові методи дослідження: аналіз, класифікація, систематизація, пояснення.

Виклад основного матеріалу. Психоаналіз визначається як спосіб дослідження психічних процесів [Фрейд, 2016], спрямований на вивчення символічного простору, важливість якого в житті індивідуума проявляється не стільки в тому, що кожен з нас вміє користуватися символами, скільки в тому, що все життя людини є маніфестацією сенсу. І основним (хоча і не єдиним) інструментом такого вираження є мова [Литвинский, 2014, с. 45]. Несвідоме як функціональний компонент психіки, інстанція, що протистоїть свідомості і доповнює її [A.S. Reber, Allen, E.S. Reber, 2009] виступає складним і динамічним феноменом, що вимагає для свого дослідження нового підходу, за якого «найбільш важливим і цікавим є не стільки лексичне значення, скільки взаємозв'язок різних рівнів комунікації» [Литвинский, 2014, с. 48]. Засновник психоаналізу З. Фрейд, обговорюючи техніку інтерпретації сновидінь, запропонував робити те саме, що робить людина, коли прислухається до розмови, яка важлива для неї, але вона майже нічого не може дочути – тоді важливим є пере-

хід від встановлення того, що «в цьому щось є», до визначенням самої предметної сфери змісту цього вислову [Цит. за Emmett, Veeder, 2001]. У прикладному аспекті психоаналізу «ідеї і методи, що були реалізовані в психотерапевтичній практиці і які зазнали філософського осмислення, проєктуються на проблемне поле соціальних і гуманітарних наук, підтверджуючи евристичний потенціал психоаналізу» [Добrorодний, 2009, с. 153]. Широке коло сфер пізнання, де задіяно психоаналіз – природничо-наукові (медицина) і гуманітарні (психологія), прикладні дисципліни (психотерапія) і філософсько-світоглядні дослідження [Добrorодний, 2009, с. 151], робить актуальним звернення до психоаналізу з метою психолінгвістичних розвідок в інтернет-просторі, у тому числі для дослідження українського неінституційного військового дискурсу в структурі інтернет-комунікації. Визначальним стає використання психоаналітичної інтерпретації як наукового методу психоаналізу. Психоаналітична інтерпретація включає в себе два етапи – розуміння і пояснення розуміння [Martin, 1990]. Розуміння передбачає здатність дослідника усвідомлювати соціально-психологічні характеристики особистості (групи). У контексті дослідження українського неінституційного військового дискурсу в структурі інтернет-комунікації мова йде про групи (спільноти), мета яких – об'єднати військових і дати їм можливість взяти участь в обговоренні питань, які є насущними для військових: «Military service – Військова служба», «Збройні Сили України», «Вірши АТО. Солдат», «Пісні, народжені в АТО», «Братство силових структур України», «Спілка учасників АТО України» та ін. Розуміння як складова психоаналітичної інтерпретації потребує знання специфіки служби (роботи) учасників цих груп, що корелює з військовою сферою життя суспільства і має такі особливості: у військовій сфері зайнято велику кількість спеціально підготовлених людей, які мають стосунок до військової справи; створення і функціонування військової сфери підпорядковано основним політичним цілям держави, головною з яких є забезпечення мирного розвитку країни і її національної безпеки; вона передбачає у своєму функціонуванні використання державою в потенційній або реалізованій формі військової могутності країни і регулюється у вигляді військової політики на основі військово-доктринальних установок і певної нормативно-правової бази; вона являє собою відносно закриту систему, що пов'язано з об'єктивною необхідністю збереження державної і військової таємниці в інтересах забезпечення безпеки країни [Бернацких, 2015, с. 82]. Таким чином, розуміння потребує врахування специфіки форми активного відображення в психіці суб'єкта (групи) об'єктивної дійсності. Розуміння часто пов'язано з певним «описом» сутності людини і суспільства. Шляхом пояснення дослідник намагається на науковій основі дати раціональне і логічне тлумачення думок, дій і вчинків суб'єкта (групи).

На другому етапі – поясненні розуміння – сплановані або вчинені дії розглядаються в ракурсі причинності, тобто вони аналізуються через призму мотивації. Пояснення вважається правильним, якщо причини (стимули), зазначені в поясненні, не тільки існували, але ще і були продуктивними. Причому пояснення розуміння являє собою не просто формальний (механічний) процес пошуку мотивації, а й включає в себе оцінку [Бернацких, 2015; Keil, 2006]. Використання психоаналітичної інтерпретації при дослідженні складних, системних об'єктів, що включають в себе як елемент людину, дозволяє значно розширити діапазон дослідження: «психоаналітична інтерпретація розкриває багаторівневу структуру детермінант людського існування, підкреслює епістемологічну важливість унікальних умов існування об'єкта, що аналізується, його суб'єктивних, внутрішніх закономірностей, обумовлених особистісними переживаннями і оцінками, підкреслює принципову важливість динамічних характеристик системи, важливість її комплексного аналізу» [Добrorодний, 2009, с. 166–167].

Для інтернет-простору характерні різні форми міждискурсивної взаємодії, під якою розуміється «процес взаємовпливу дискурсів, що визначається паралельним розвитком і апропріацією окремих дискурсивних елементів, інтерференцією як формою впливу базового дискурсу, контамінацією як злиттям дискурсів на певному етапі і зворотним впливом з боку дискурсів у новій соціокультурній ситуації» [Соколова, 2014, с. 7]. Так, сучасний український неінституційний військовий дискурс часто інтегрується з іншими видами дискурсу, основними відмітними рисами яких є їх насиченість емоційно-експресивними компонентами, а саме з художнім і поетичним. Тому при визначенні

стратегії дослідження вважаємо за доцільне звернутися до методу психоаналітичної інтерпретації, що використовується при аналізі художньої літератури. Б. Паріс стверджує, що існує взаємозалежний зв'язок між психоаналізом і літературним поданням описуваних явищ. Взяті разом теорія і література пропонують набагато більш складне розуміння людського досвіду, ніж самі по собі. Вчений і письменник часто мають справу з одними і тими ж явищами, але розуміння письменником психологічного процесу має більш конкретний та інтуїтивний характер. Література може описати людську природу краще, ніж психоаналітичні теорії, оскільки творчість – це продукт психічного процесу, відмітний від того, який дає аналітика, і він робить доступним інший вид знань [Paris, 2017]. При цьому важливою метою психоаналітичної інтерпретації є виявлення того, які архетипи є домінуючими в особистості, діяльності, Я-концепції військових і проєктуються як прояв їхніх особистих уподобань і резонансу. У цьому аспекті метод психоаналітичної інтерпретації ґрунтується на теорії архетипів, яка була спочатку запропонована К. Юнгом. Психоаналітик стверджував, що існує набір універсальних тем і мотивів, які він назвав архетипами, або диспозиціями в колективному несвідомому, які формують образи у свідомості [Jung, 1968]. Кожного разу, коли ми бачимо реальну людину, стикаємося з будь-якою ситуацією або подією, у нас виникають потужні архаїчні образи, що спливають з колективного несвідомого. Ці образи викликають сильну емоційну реакцію, яка може бути незрозумілою для суб'єкта [Schlegel, Hick, King, Arndt, 2011]. Засновники сучасних теорій архетипів стверджують, що результатом емоційної реакції, що виникає при зустрічі з архетипним образом, є безумовне усвідомлення важливості цього персонажа, причому архетипічні моделі передаються шляхом культурної трансмісії, а не біологічним шляхом, як спочатку стверджував Юнг [Guo, Ma, 2018; McAdams, 2008]. Аналіз феномена архетипу стосовно індивідуальних уподобань щодо архетипних персонажів і мотивів у сучасному українському неінституційному військовому дискурсі неможливий без звернення до неоархетипної теорії «резонансу» [Faber, Mayer, 2009]. У неоархетипній теорії акцентується реакція людини на архетип, яка інспірує розсіяну, але сильну емоційну та афективну реакцію. Ця реакція характеризується в основному як суміш інтересів і симпатій, які називаються «резонанс». Резонанс може бути охарактеризований шляхом опису зміни настрою людини в перебігу експерименту, під час якого на екрані показують гіпотетичний сюжет за участю архетипічних фігур, які втілені в телевізійних персонажах, або експерименту, в якому аналізуються особливості реагування його учасників на будь-який культурний патерн, наприклад, пісню або твір мистецтва. М. Фабер і Дж. Майер відзначають, що резонанс на архетипи, так само, як інтерпретація людиною життєвих подій, має не статичний, а динамічний характер: «так само, як переваги в медіа змінюються і диверсифікують, резонанс людини на будь-який культурний стимул може з часом змінитися» [Faber, Mayer, 2009, p. 10].

Висновки. Утворившись за рахунок поєднання різних видів дискурсів, сучасний український неінституційний військовий дискурс потребує для свого аналізу особливого методологічного інструментарію, від правильного вибору якого значною мірою залежить успіх у реалізації поставленого завдання дослідження. Акцент на психологічних особливостях мовця, тобто включення до аналізу мовної особистості факторів широкого діапазону – психологічних, ментальних, прагматичних тощо, потребує використання в стратегії дослідження психоаналітичної інтерпретації як наукового методу психоаналізу. Можлива презентація українського неінституційного військового дискурсу в інтернет-комунікації у вигляді оповідань, що характеризуються експресивністю композиції, наявністю описів, роздумів, відступів, а також у вигляді військово-поетичної творчості учасників операції Об'єднаних сил, потребує звернення до певного комплексу психоаналітичних літературознавчих розвідок методологічного характеру. У такому випадку психоаналітична інтерпретація спрямована на виявлення закладеної в тексті символіки несвідомого, універсальних смислів і психологічних механізмів.

Важливим для розуміння евристичного потенціалу психоаналізу слід вважати використання психоаналітичної інтерпретації з метою дослідження специфіки формування особистості лідера у військовому середовищі, що на **перспективу** може стати предметом розгляду у подальших наукових розвідках.

Список використаної літератури

- Бернацких, И.В. (2015). Военная сфера общества и пути ее развития. *Власть*, 22 (9), 82–87.
- Бусыгина, Н.П. (2012). Психоаналитическая интерпретация как исследовательская стратегия. *Консультативная психология и психотерапия*, 4, 60–84.
- Денисов, В.А. (2016). Психоаналитический подход к лексическому значению слова. *Психология и психотехника*, 12 (99), 998–1010. DOI: 10.7256/2070-8955.2016.12.23178.
- Доброродний, Д.Г. (2009). Психоанализ как методологический проект в социально-гуманитарном познании. *Теоретический журнал «Credo new»*, 2, 150–168.
- Иглицкая, И.М. (2016). Художественное произведение с точки зрения психоаналитической теории сновидений Фрейда – к вопросу о методе анализа. *Психолог*, 6, 65–88.
- Литвинский, В.М. (2014). Психоанализ и язык. *Вестник Санкт-Петербургского государственного университета. Серия 6: Философия. Культурология. Право. Международные отношения*, 4, 43–49.
- Наташко, С.М. (2015). Психоаналітичні дослідження в сучасному українському літературознавстві. *Питання літературознавства*, 91, 220–233.
- Печарський, А. (2008). Методика психоаналітичної літературної інтерпретації в Україні: генезис, проблематика, нові перспективи. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 44 (1), 248–254.
- Соколова, О.В. (2014). *Типология дискурсов активного воздействия: поэтический авангард, реклама и PR*. Москва: Гнозис.
- Уланов, А.В. (2014). *Военный дискурс русского языка XIX – начала XX в. в спектре языковой эволюции*. Омск: Литера.
- Фрейд, З. (2016). *Психоанализ творчества. Леонардо да Винчи, Микеланджело, Достоевский*. Москва: Алгоритм.
- Хороших, П.П. (2018). Психолінгвістика: от отдельного направления к полинаучному знанию. *Филология: научные исследования*, 3, 231–236. DOI: 10.7256/2454-0749.2018.3.22196.
- Шаховский, В. (1998). Языковая личность в эмоциональной коммуникативной ситуации. *Филологические науки*, 2, 43–47.
- Buckley, C.G. (2015). Psychoanalysis, “Gothic” Children’s Literature, and the Canonization of Coraline. *Children’s Literature Association Quarterly*, 40 (1), 58–79. DOI: 10.1353/chq.2015.0008.
- Contarello, A. (2008). Social Psychology and Literature: Toward Possible Correspondence. In: T. Sugiman, K.J. Gergen, W. Wagner, Y. Yamada (Eds.), *Meaning in Action. Constructions, Narratives, and Representations* (303–325). Tokyo: Springer. DOI: 10.1007/978-4-431-74680-5_18.
- Emmett, P.J., Veeder, W. (2001). Freud in Time: Psychoanalysis and Literary Criticism in the New Century. *Annual of Psychoanalysis*, 29, 201–235.
- Faber, M.A., Mayer, J.D. (2009). Resonance to archetypes in media: There’s some accounting for taste. *Journal of Research in Personality*, 43 (3), 307–322. DOI: 10.1016/j.jrp.2008.11.003.
- Giorgio, DeG. (2018). Literature and Psychoanalysis: two lenses upon the primary scene. *PsicoArt – Rivista on Line di Arte e Psicologia*, 8 (8), 107–116. DOI: 10.6092/issn.2038-6184/8064.
- Guo, A., Ma, J. (2018). Archetype-Based Modeling of Persona for Comprehensive Personality Computing from Personal Big Data. *Sensors*, 18 (3), 684–708. DOI: 10.3390/s18030684.
- Heidarzadeh, N. (2015). The Significant Role of Trauma in Literature and Psychoanalysis. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 192, 788–795. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.06.093.
- Jung, C.G. (1968). *The archetypes and the collective unconscious* (R.F. Hull, trans.). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Keil, F.C. (2006). Explanation and Understanding. *Annual Review of Psychology*, 57, 227–254. DOI: 10.1146/annurev.psych.57.102904.190100.
- Khraban, T., Khraban, I. (2019). Cognitive and Pragmatic Features of the Ukrainian Army Humorous Discourse in Social Media. *East European Journal of Psycholinguistics*, 6 (2), 21–31. DOI: 10.5281/zenodo.3637710.
- Martin, R. (1990). G.H. von Wright on Explanation and Understanding: An Appraisal. *History and Theory*, 29 (2), 205–233. DOI: 10.2307/2505226.

McAdams, D.P. (2008). Personal narratives and the life story. In O.P. John, R.W. Robins, L.A. Pervin (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (242–262). New York, London: Guilford Press.

Paris, B.J. (2017). *A Psychological Approach to Fiction Studies in Thackeray, Stendhal, George Eliot, Dostoevsky, and Conrad*. New York: Routledge. DOI: 10.4324/9781315083261.

Reber, A.S., Allen, Rh., Reber, E.S. (2009). *The Penguin Dictionary of Psychology*. 4th ed. London; New York: Penguin.

Schlegel, R.J., Hick, J.A., King, L.A., Arndt, J. (2011). Feeling Like You Know Who You Are: Perceived True Self-Knowledge and Meaning in Life. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37 (6), 745–756. DOI: 10.1177/0146167211400424.

Spitz, E.H. (2017). On not introducing psychoanalysis and literature. *Psychoanalytic Psychology*, 34 (2), 235–238. DOI: 10.1037/pap0000056.